

Artur Nowacki

Obrady zgromadzenia spółki kapitałowej (cz. II)

4. Przyjęcie porządku obrad

Kolejnym etapem jest przyjęcie porządku obrad¹. Zgodnie z art. 402 § 2 k.s.h. szczegółowy porządek obrad jest wskazywany w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia. W stosunku do wskazanego tam porządku obrad zgromadzenie może jednak poczynić określone zmiany, stąd ewentualna potrzeba przyjęcia zmodyfikowanego porządku obrad. Po pierwsze, zgromadzenie może zmienić kolejność spraw zamieszczonych w porządku obrad. Wskazuje na to wykładnia *a contrario* z art. 409 § 2 k.s.h.

Po drugie, w powołaniu na ten sam przepis, zgromadzenie może usunąć określone sprawy z porządku obrad, a nawet postanowić o zamknięciu obrad bez rozpatrywania jakichkolwiek spraw. Ani zmiana kolejności spraw, ani usunięcie spraw z porządku obrad nie mogą dotyczyć zgromadzenia zwołanego przez akcjonariuszy z upoważnienia sądu rejestrowego zgodnie z art. 401 § 1 k.s.h.² W tym przypadku kolejność wskazana w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia jest wiążąca, a akcjonariusze nie są dysponentami przebiegu obrad, na co wskazuje także wyznaczenie przez sąd rejestrowy przewodniczącego zgromadzenia. Nie

---

¹ Tak też J. Sz w a j a, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Sz w a j a, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. III, s. 841, nb. 27.

² Tak też J. Sz w a j a, *Kodeks...*, s. 842, nb. 27.

wyklucza to zmiany kolejności spraw lub usunięcia spraw z porządku obrad za zgodą akcjonariuszy, którzy zostali upoważnieni przez sąd rejestrowy do zwołania tego zgromadzenia³. Nie jest również możliwe usunięcie z porządku obrad sprawy wyboru rady nadzorczej w drodze głosowania oddzielnymi grupami, chyba że nastąpi to za zgodą akcjonariuszy, którzy wnioskowali o taki wybór⁴. Wynika to z kategorycznego nakazu zawartego w art. 385 § 3 k.s.h., aby w razie złożenia takiego wniosku wybór rady nadzorczej był dokonany już przez najbliższe walne zgromadzenie. Wreszcie nie jest możliwe usunięcie z porządku obrad spraw umieszczonych w nim na żądanie akcjonariuszy zgodnie z art. 400 § 1 k.s.h.⁵, chyba że nastąpi to za zgodą akcjonariuszy, którzy wystąpili z takim żądaniem. Konieczność rozpatrzenia takich spraw jest zabezpieczona przez niemożność skutecznego zamknięcia zgromadzenia przed wyczerpaniem porządku obrad.

Po trzecie, możliwe jest uzupełnienie porządku obrad o nowe sprawy w trybie art. 404 § 1 k.s.h., a więc gdy cały kapitał zakładowy jest reprezentowany na zgromadzeniu, a nikt z obecnych nie zgłosi sprzeciwu dotyczącego powzięcia uchwały. Celem przepisu jest ochrona akcjonariuszy, którzy nie stawili się na zgromadzeniu, ponieważ ze szczegółowego porządku obrad przedstawionego w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o jego zwołaniu wynikało, że przedmiotem obrad będą sprawy znajdujące się poza ich zainteresowaniem. Wprowadzone do porządku obrad nowe sprawy mogą natomiast znajdować się w zakresie ich zainteresowań, stąd też nie należy dopuścić do ich rozpatrywania, jeżeli na zgromadzeniu nie jest obecny cały kapitał zakładowy, nawet wówczas,

---

³ Odmienne J. S z w a j a (*Kodeks...*, s. 842, nb 27), według którego uczestnicy są związani postanowieniem sądu rejestrowego, a nie porządkiem obrad ustalonym przez upoważnionych akcjonariuszy. Moim zdaniem, o ile upoważnieni akcjonariusze nie mogą skutecznie umieścić w porządku obrad spraw nieobjętych postanowieniem sądu, o tyle możliwa jest zmiana przez nich kolejności wskazanych w nim spraw, jak również pominięcie części spraw, odnośnie do których uzyskali oni upoważnienie. Sprawy te mogą bowiem np. ulec dezaktualizacji. Upoważnienie sądu rejestrowego nie nakłada na nich obowiązku zwołania zgromadzenia.

⁴ Tak też W. P o p i o ł e k, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecnictwo*, red. J.A. S t r z ę p k a, Warszawa 2001, s. 996, nb. 4.

⁵ Tak też J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 842, nb. 27 oraz W. P o p i o ł e k, *Kodeks...*, s. 996, nb. 4.

gdy uczestnictwo dalszych akcjonariuszy nie wpłynęłoby na wynik głosowania. Ich uczestnictwo, w szczególności udział w dyskusji poprzedzającej głosowanie, otwiera bowiem możliwość przekonania dalszych akcjonariuszy do zmiany dotychczasowego stanowiska, a tym samym odwrócenia wyniku głosowania. Wymaganie obecności całego kapitału zakładowego dotyczy także akcjonariuszy, zastawników lub użytkowników z akcji niemych oraz osób wyłączonych od głosowania nad daną sprawą zgodnie z art. 413 k.s.h. W obu przypadkach mają oni bowiem prawo uczestniczyć w zgromadzeniu przy rozpatrywaniu takich spraw. Wymaganie braku sprzeciwu chroni prawo uprawnionych nie tylko do uczestnictwa w zgromadzeniu przy rozpoznawaniu określonych spraw, ale także do należytego przygotowania się do uczestnictwa w zgromadzeniu, co jest normalnie zagwarantowane poprzez wymaganie zwołania zgromadzenia z podaniem szczegółowego porządku obrad na określony czas naprzód zgodnie z art. 402 § 1 oraz 3 k.s.h.

Zmiana porządku obrad wymaga braku sprzeciwu obecnych. Przez obecnych należy rozumieć akcjonariuszy, zastawników oraz użytkowników uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu oraz ich przedstawicieli. Jako obecnych nie należy więc dla potrzeb tego przepisu traktować innych osób uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu, a więc aktualnych i byłych członków zarządu lub rady nadzorczej. Skoro bowiem art. 404 § 1 k.s.h. dopuszcza poszerzenie porządku obrad także pod nieobecność aktualnych lub byłych członków organów spółki, wymagając reprezentacji na zgromadzeniu jedynie całego kapitału zakładowego, to nie ma powodu, aby w razie obecności takich członków przyznawać im prawo zablokowania poszerzenia porządku obrad. Niedopuszczalne jest jedynie poszerzenie pod nieobecność aktualnych i byłych członków organów porządku obrad zgromadzenia o sprawy, które powinny być przedmiotem zwyczajnego zgromadzenia. Mają oni bowiem w tym przypadku prawo uczestnictwa w zgromadzeniu przy rozpatrywaniu tych spraw, którego to prawa zgromadzenie nie może ich pozbawić. Prowadzić to jednak będzie do wadliwości powyższych uchwał tylko wtedy, gdy brak obecności tych osób przełożył się na treść powyższych uchwał.

Brak sprzeciwu oznacza, że nie jest potrzebna pozytywna zgoda obecnych. Jednak zgoda każdego z obecnych akcjonariuszy, zastawni-

ków lub użytkowników na poszerzenie porządku obrad, co najmniej dorozumiana z braku zgłoszenia sprzeciwu w odpowiedzi na zapytanie przewodniczącego skierowane do uczestników zgromadzenia, jest konieczna o tyle, że w takim przypadku późniejszy sprzeciw takiej osoby pozostanie bez znaczenia prawnego. Przez obecnych należy rozumieć także osoby, które opuściły salę obrad. Przed przejściem do nowej sprawy przewodniczący powinien więc upewnić się, że także takie osoby nie sprzeciwiają się umieszczeniu tej sprawy w porządku obrad. Mogą one bowiem zgłosić swój sprzeciw w dowolnej chwili, tak długo, jak długo wcześniej nie wyraziły, choćby dorozumianej, zgody na poszerzenie porządku obrad. Jeżeli więc np. osoby takie pozostawały poza salą obrad, mogą one sprzeciwić się poszerzeniu porządku obrad także po swoim powrocie. Dlatego nie powinno dochodzić do dyskusji, a tym bardziej do głosowania uchwały w nowej sprawie, zanim przewodniczący nie pozna stanowiska tych osób. Z tego powodu poszerzenie porządku obrad, odmiennie niż zmiana kolejności spraw oraz usunięcie spraw z porządku obrad, nie następuje w drodze głosowania. Nawet bowiem brak głosów przeciw takiej uchwale nie jest równoznaczny z brakiem sprzeciwu, ponieważ w głosowaniu mogą nie wziąć udziału wszyscy uprawnieni. Ponadto konieczna może być zgoda także niektórych spośród uczestników, którzy nie są uprawnieni do głosowania, np. powołanych już akcjonariuszy akcji niemych.

Art. 404 § 1 k.s.h. wprowadza ograniczenia również wobec dyskusowania nowych spraw, nawet jeżeli nie ma zapaść w ich przedmiocie żadna uchwała⁶. Dyskusowanie spraw nie wyklucza wprawdzie powrotu do nich na kolejnym zgromadzeniu, ale prowadzi do wyłączenia możliwości zaprezentowania poglądu przez nieobecnego uczestnika, a tym samym uniemożliwia mu wpłynięcie na krystalizację poglądów innych uczestników zgromadzenia. Dyskusja taka może się więc toczyć jedynie w kuluarach.

Sprzeciw dotyczy wprowadzenia sprawy do porządku obrad. Oznacza to, że nie jest wymagana zgoda wszystkich obecnych na uchwałę i w ramach głosowania uczestnicy mogą zagłosować także przeciw takiej uchwale, co nie podważy dopuszczalności samego głosowania.

---

⁶ Odmienne J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 841, nb. 27.

Przed zapytaniem obecnych o sprzeciw sprawa powinna zostać opisana w sposób odpowiadający wymaganiom, jakie miałyby zastosowanie w razie umieszczenia tej sprawy w porządku obrad wskazanym w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia. Dotyczy to w szczególności zamierzonej zmiany statutu (art. 402 § 2 zd. 2 k.s.h.), podwyższenia kapitału zakładowego w ramach subskrypcji prywatnej (art. 432 § 3 k.s.h.) oraz obniżenia kapitału zakładowego (art. 455 § 2 k.s.h.).

Z literalnego brzmienia art. 404 § 1 k.s.h. może wynikać, że sprawy, w których uchwały są podejmowane w trybie art. 404 § 1 k.s.h., nie są przez to wprowadzane do porządku obrad. Chodzi bowiem o powzięcie uchwały „w sprawie nieobjętej porządkiem obrad”. Nie jest to interpretacja trafna, ponieważ w art. 404 § 1 k.s.h. chodzi o porządek obrad wskazany w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia, a nie o porządek przyjęty na zgromadzeniu, według którego to porządku zgromadzenie proceduje. Jeżeli więc sprawa zamieszczona w porządku obrad wskazanym w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia została usunięta z porządku obrad, a następnie miałyby zostać przywrócona do porządku obrad, to art. 404 § 1 k.s.h. nie będzie miał zastosowania i wymagana jest jedynie bezwzględna większość głosów. Za taką interpretacją przemawia także wzgląd na art. 405 § 1 k.s.h., który – odnosząc się do podobnego przypadku odbycia zgromadzenia bez formalnego zwołania – stanowi wyraźnie o wniesieniu poszczególnych spraw do porządku obrad, a więc mimo braku ich umieszczenia w porządku obrad znajdującym się w ogłoszeniu lub zawiadomieniach o zwołaniu zgromadzenia, sprawy, o których mowa w tym przepisie, stają się elementem porządku obrad.

Należy się opowiedzieć przeciwko analogicznemu zastosowaniu art. 405 § 2 k.s.h., które miałyby polegać na wymaganiu, aby uchwała podjęta w sprawie wprowadzonej do porządku obrad na zgromadzeniu, o ile nie podlega wpisowi do rejestru, musiała zostać ogłoszona w terminie miesiąca od zgromadzenia. Za takim stanowiskiem przemawia wątpliwa przydatność takiego ogłoszenia. Wobec dopuszczenia w kodeksie spółek handlowych zwołania zgromadzenia nie tylko poprzez ogłoszenie, ale także w drodze listów poleconych, przesyłek nadanych pocztą kurierską lub poczty elektronicznej, ustawodawca zrezygnował z informowania osób trzecich o wszystkich sprawach będących przedmiotem zgromadzenia,

co dotąd stanowiło uzasadnienie art. 405 § 2 k.s.h. Skoro więc osoby trzecie nie uzyskują obecnie informacji o wszystkich sprawach będących przedmiotem zgromadzenia, a więc utraciły kompleksowość informacji w sprawie porządku obrad zgromadzenia, nie ma też powodów, aby uciekać się do analogii i wymagać ogłaszania uchwał powziętych w trybie art. 404 § 1 k.s.h.

Przyjęcie porządku obrad jest czynnością porządkową, która nie musi zostać zapowiedziana w porządku obrad. Jednocześnie jest to czynność fakultatywna i zgromadzenie może pominąć jej dokonanie, jeżeli nie dokonuje ono żadnych zmian w porządku obrad będącym przedmiotem ogłoszenia lub zawiadomienia o zwołaniu zgromadzenia.

5. Stwierdzenie prawidłowości zwołania walnego zgromadzenia i jego zdolności do powzięcia uchwał

Konieczność stwierdzenia prawidłowości zwołania walnego zgromadzenia i jego zdolności do powzięcia uchwał wynika z art. 421 § 1 zd. 1 k.s.h., który nakazuje umieszczenie takiego stwierdzenia w protokole. Stwierdzenia takiego dokonuje przewodniczący zgromadzenia⁷. Wykluczyć należy dokonanie takiego stwierdzenia przez osobę otwierającą zgromadzenie. Przed wyborem przewodniczącego brak jest bowiem listy obecności, a istnieje jedynie projekt listy. Już z tego powodu nie można stwierdzić, czy zgromadzenie jest zdolne do powzięcia uchwał, skoro mogą one np. wymagać określonego kworum. Osoba otwierająca zgromadzenie nie powinna dokonywać takiego stwierdzenia także dlatego, że jej funkcją jest jedynie doprowadzenie do jak najszybszego wyboru przewodniczącego, co nie powinno być nadmiernie opóźniane oraz co wynika z art. 409 § 1 k.s.h. Chodzi bowiem o jak najszybsze uzyskanie przez zgromadzenie samorządności i niezależności od innych organów spółki. Trzecim powodem, dla którego stwierdzenia takiego nie powinna dokonywać osoba otwierająca zgromadzenie, jest znaczenie dokonania takiego stwierdzenia, które w razie przyjęcia treści negatywnej blokuje możliwość odbycia zgromadzenia. Chodzi oczywiście o stwierdzenie braku prawi-

---

⁷ Odmienne J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 836, nb 13, który przyznaje taką kompetencję osobie otwierającej zgromadzenie. Według autora czynność ta powinna zostać dokonana zaraz po otwarciu zgromadzenia, jeszcze przed wyborem przewodniczącego.

dłowości zwołania zgromadzenia lub braku jego zdolności do powzięcia wszystkich uchwał znajdujących się w porządku obrad. Stwierdzenie o tak daleko idących skutkach powinno być zarezerwowane dla osoby wybranej przez samo zgromadzenie.

Stwierdzenia prawidłowości zwołania zgromadzenia i jego zdolności do powzięcia uchwał nie dokonuje także notariusz⁸. Po pierwsze, sporządza on protokół, a więc jedynie zapisuje niektóre zdarzenia, które miały miejsce, w tym niektóre oświadczenia. Po drugie, widać to jasno na przykładzie spółki z o.o., gdzie co do zasady nie ma wymagania, aby protokół był sporządzany przez notariusza. Trudno przyjąć, że w takim przypadku stwierdzenia dokonuje przypadkowa osoba, przybrana przez przewodniczącego dla utrwalenia powziętych uchwał oraz innych okoliczności wymaganych ustawą.

Ze wskazanego wcześniej powodu nie jest możliwe dokonanie takiego stwierdzenia przed przyjęciem porządku obrad. Przyjmując porządek obrad, zgromadzenie może bowiem usunąć z niego sprawy, dla których wymagane jest kworum większe niż istniejące na zgromadzeniu. W takim przypadku możliwe będzie stwierdzenie przez przewodniczącego, że zgromadzenie jest zdolne do powzięcia wszystkich uchwał objętych porządkiem obrad. Nie ma potrzeby powtarzania tego stwierdzenia w przypadku późniejszego poszerzenia porządku obrad, ponieważ jest ono możliwe tylko przy obecności całego kapitału zakładowego, co automatycznie zakłada, że uchwała może zostać podjęta niezależnie od tego, jak wysokie kworum jest wymagane.

Stwierdzenie prawidłowości zwołania zakłada sprawdzenie tej okoliczności przez przewodniczącego. W tym celu zwołujący, najczęściej zarząd, powinien przedstawić przewodniczącemu stosowne dowody. Stwierdzenie przewodniczącego nie ma mocy prawnej, tj. nie tylko nie wyklucza przeciwdowodu, ale nawet nie tworzy domniemania prawidłowości zwołania zgromadzenia. Celem przepisu jest jedynie wprowadzenie dodatkowego formalnego zabezpieczenia pozwalającego ograniczyć ryzyko wystąpienia przypadku, gdy zgromadzenie się odbędzie, a następnie wyjdą na jaw nieprawidłowości jego zwołania. Stwierdzenie jest więc potwierdzeniem, że przewodniczący zbadał kwestię prawidłowości zwołania

---

⁸ W sprawie głosów odmiennych patrz szerzej J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 836, nb. 13.

zgromadzenia. Dowody zwołania zgromadzenia wraz z wypisem z protokołu zarząd dołącza do księgi protokołów (art. 421 § 2 zd. 3 k.s.h.). Okoliczność prawidłowości zwołania zgromadzenia nie podlega więc badaniu przez notariusza, a dowody zwołania nie stanowią załącznika do sporządzonego przez niego protokołu. Przewodniczący nie musi, chociaż oczywiście może, ujawnić zgromadzeniu, w jaki sposób doszedł do wniosku o prawidłowości zwołania zgromadzenia i jego zdolności do powzięcia poszczególnych uchwał, w szczególności poprzez podanie daty i numeru Monitora Sądowego i Gospodarczego, w którym ukazało się ogłoszenie o zwołaniu zgromadzenia.

Jeżeli zgromadzenie odbywa się bez formalnego zwołania, w trybie art. 405 § 1 k.s.h., przewodniczący powinien, zamiast stwierdzenia prawidłowego zwołania zgromadzenia, stwierdzić okoliczność jego odbycia w powołanym trybie. Tym samym na przewodniczącym ciąży obowiązek sprawdzenia, czy przesłanki z art. 405 § 1 k.s.h. zostały spełnione, a stwierdzenie przewodniczącego do protokołu, że zgromadzenie odbywa się w trybie art. 405 § 1 k.s.h., ma stanowić potwierdzenie, że o zbadaniu tej kwestii przewodniczący nie zapomniał. Tak samo jak w przypadku zgromadzenia zwołanego formalnie, przewodniczący powinien następnie stwierdzić zdolność zgromadzenia do powzięcia uchwał.

Stwierdzenie zdolności zgromadzenia do powzięcia uchwał ma na celu ograniczenie ryzyka wystąpienia przypadku, w którym zgromadzenie po zakończeniu dyskusji nad określoną uchwałą nie będzie w stanie przeprowadzić nad nią głosowania, ponieważ liczba akcji lub głosów reprezentowanych na zgromadzeniu będzie niższa niż kworum wymagane przez kodeks spółek handlowych lub statut. Chodzi więc o zaoszczędzenie czasu akcjonariuszy. Oczywiście, takie stwierdzenie nie oznacza, że do skutecznego głosowania uchwały dojdzie. Mimo bowiem wystarczającego kworum na samym zgromadzeniu, liczba głosów oddanych przy głosowaniu nad uchwałą może być niższa ze względu na nieobecność części akcjonariuszy na sali obrad lub brak oddania głosu przez akcjonariuszy obecnych na sali. Dlatego także przed przejściem do danego punktu obrad możliwe jest sprawdzenie, jaką liczbę akcji lub głosów reprezentują osoby obecne na sali.

Ponieważ stwierdzenie prawidłowości zwołania, względnie stwierdzenie odbycia zgromadzenia w trybie art. 405 § 1 k.s.h., ma służyć jedynie

potwierdzeniu, że przewodniczący wykonał swój obowiązek badania tej okoliczności, brak takiego stwierdzenia lub brak zaprotokołowania takiego stwierdzenia stanowią wprawdzie niedopełnienie przepisów prawa, ale nie wpływają na ważność zgromadzenia ani ważność powziętych na nim uchwał. To samo dotyczy stwierdzenia zdolności zgromadzenia do powzięcia uchwał.

Stwierdzenie prawidłowości zwołania zgromadzenia i jego zdolności do powzięcia uchwał jest czynnością porządkową, która nie musi zostać zapowiedziana w porządku obrad.

6. Uchwalenie regulaminu walnego zgromadzenia

Walne zgromadzenie, nawet bez upoważnienia w statucie, może uchwalić swój regulamin, w którym ureguluje kwestie nieuregulowane w ustawie lub statucie oraz niezastrzeżone do regulacji statutowej. Może to obejmować np. tryb zgłaszania projektów uchwał, w szczególności wprowadzając wymaganie ich uzasadnienia przez wnioskodawcę oraz uzyskania opinii do nich ze strony innych organów spółki, przy czym naruszenie tych wymagań nie wyklucza możliwości obradowania przez zgromadzenie nad tymi punktami porządku obrad i powzięcia niewadliwych uchwał. Regulamin może określać również tryb zgłaszania kandydatur do funkcji na zgromadzeniu lub w organach spółki, w szczególności ograniczać liczbę kandydatur, jaką może zgłosić każdy uczestnik zgromadzenia do liczby mandatów, określać komisje podlegające wyborowi przez zgromadzenie oraz liczbę ich członków, a także wskazywać inne funkcje pełnione na zgromadzeniu i obsadzone przez zgromadzenie, jak również wymagać podania życiorysu oraz kwalifikacji zgłaszanych kandydatów. Regulamin może też określać kolejność głosowania nad kandydaturami do funkcji na zgromadzeniu lub w organach spółki, tryb zgłaszania oraz kolejność głosowania poprawek do uchwał, w szczególności poprzez wymaganie zgłoszenia poprawki na piśmie z podaniem określonych informacji, precyzować kolejność oraz moment udzielania głosu, w tym zasady ewentualnego udzielania głosu poza kolejnością (np. członkom organów spółki), określać zasady odbierania głosu przez przewodniczącego, regulować długość wystąpień głównych przez uczestników zgromadzenia oraz replik, w tym ograniczając możliwość wystą-

pienia uczestnika do jednej wypowiedzi głównej oraz jednej repliki, jak również przewidzieć tryb zliczania głosów, w szczególności wymagać elektronicznego zliczania głosów. Wreszcie regulamin może określać tryb zgłaszania sprzeciwów, w tym poprzez umożliwienie krótkiego wyjaśnienia przyczyny jego zgłoszenia.

Postanowienia regulaminu nie mogą być sprzeczne z ustawą lub statutem. Regulamin nie ma natomiast pierwszeństwa przed innymi uchwałami zgromadzenia. Niezachowanie się przez uprawnionego do ustalonych zasad, obojętnie czy wynikających ze statutu, regulaminu, czy odrębnej uchwały zgromadzenia, jeżeli nie są one sprzeczne z ustawą lub statutem i nie naruszają istoty jego prawa, powoduje, że takie wykonywanie przez niego jego prawa pozostaje bezskuteczne, np. bezskuteczny pozostaje wniosek złożony w sposób niezgodny z przyjętym trybem składania wniosków. Regulamin może być uchwalany dla potrzeb konkretnego zgromadzenia lub jako regulamin stały.

7. Uchwały merytoryczne

W następnej kolejności podejmowane są uchwały merytoryczne. Dopuszczalność ich powzięcia zależy od umieszczenia w porządku obrad, obojętnie czy w trybie formalnego zwołania, uzupełnienia porządku obrad, czy nieformalnego zgromadzenia.

Poprawki mogą być zgłaszane przez każdego uczestnika zgromadzenia. W braku odmiennych postanowień statutu lub uchwały, przewodniczący, w ramach swojego kierownictwa obradami, powinien zadecydować o kolejności głosowania nad takimi poprawkami. Powinny być one w każdym razie głosowane przed głosowaniem samej uchwały. Należy również zalecać, aby wpieryw głosować ewentualny wniosek o odrzucenie uchwały w całości, a dopiero następnie poprawki do projektu. Głosując poprawki należy rozpoczynać od tych, które są najdalej idące, np. poprawka dotycząca zmiany całego § 2 uchwały powinna być ze względów logicznych głosowana przed poprawką dotyczącą zmiany § 2 ust. 3. W ten sposób przyjęcie jednych poprawek może spowodować dezaktualizację innych. Wnioski porządkowe mogą być zgłaszane w każdym momencie oraz powinny być głosowane z pierwszeństwem przed innymi. To samo dotyczy odwołań od decyzji przewodniczącego do zgromadzenia.

Głosowania powinny być poprzedzone dyskusją, jeżeli tylko uczestnicy zgromadzenia wyrażają wolę jej przeprowadzenia. Dyskusję otwiera, udziela głosu⁹ oraz odbiera głos przewodniczący, przy czym odebranie głosu uczestnikowi zgromadzenia nie powinno naruszać jego prawa do uczestnictwa w zgromadzeniu. Dlatego taka decyzja może być powzięta przez przewodniczącego tylko, jeżeli mimo upomnienia ze strony przewodniczącego taki uczestnik nadużywa swojego prawa poprzez wypowiedzi niedotyczące bieżącego punktu porządku obrad, wypowiedzi w sposób oczywisty naruszające prawo lub zbyt długie w stosunku do przyjętych w statucie lub uchwale zgromadzenia ograniczeń lub, w ich braku, w stosunku do rzeczywistej potrzeby wyrażenia jego uargumentowanego stanowiska w sposób zrozumiały dla pozostałych uczestników zgromadzenia¹⁰. Przewodniczący zamyka dyskusję, stwierdzając, że zabrali głos wszyscy uczestnicy, którzy wyrazili taką wolę. Dyskusja może być podzielona na wypowiedzi główne oraz repliki. Podział taki może służyć ograniczeniu możliwości ponownej wypowiedzi przez uczestnika wyłącznie do spraw objętych wypowiedziami głównymi innych osób. Z tych też powodów po rozpoczęciu replik nie powinna być możliwa żadna wypowiedź główna.

Przewodniczący nie może odmówić poddania wniosku pod głosowanie, nawet jeżeli w jego ocenie proponowana zmiana może stanowić podstawę do skutecznego zaskarżenia uchwały. Może on jednak zwrócić na to uwagę zgromadzenia. To samo dotyczy wniosków porządkowych. Nie powinny być natomiast poddawane pod głosowanie wnioski, które już zostały przez zgromadzenie oddalone. Nie wyklucza to ponowienia wniosku formalnego w razie zmienionych okoliczności, w tym – w innym momencie obrad.

Nie ma potrzeby, aby przed głosowaniem przewodniczący przedstawiał treść głosowanej uchwały, jeżeli została ona przedstawiona przez innego uczestnika lub doręczona uczestnikom na piśmie. Przewodniczący otwiera głosowanie, przy okazji którego może on przypomnieć, jaka większość głosów i kworum są wymagane dla powzięcia danej uchwały,

---

⁹ Tak też J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 842, nb. 29.

¹⁰ Nieco odmiennie J. S z w a j a (*Kodeks...*, s. 842, nb 29), który dopuszcza odebranie głosu jedynie, jeżeli uczestnik wypowiada się nie na temat lub w sposób niedozwolony, np. obrażając innych uczestników.

a następnie stwierdza, że umożliwiono oddanie głosu wszystkim akcjonariuszom obecnym na sali zgromadzenia, przez co zamyka głosowanie. Wreszcie przewodniczący stwierdza, ile oddano głosów za, przeciw oraz wstrzymujących się, a także czy uchwała została powzięta. Wskazanie liczby głosów może zostać pozostawione osobom liczącym głosy, np. komisji skrutacyjnej.

Zamknięcie dyskusji oraz zamknięcie głosowania są stwierdzeniami okoliczności faktycznych i nie przysługuje od nich odwołanie do decyzji zgromadzenia. Stwierdzenie przez przewodniczącego określonych okoliczności faktycznych należy wyraźnie rozróżnić od podejmowanych przez niego decyzji. Kontrola zgromadzenia nad przewodniczącym nie dotyczy bowiem przypadków, w których przewodniczący dokonuje jedynie stwierdzenia okoliczności faktycznych, np. stwierdzenia prawidłowości zwołania zgromadzenia i jego zdolności powzięcia uchwał, stwierdzenia prawa uczestnictwa w zgromadzeniu przez określoną osobę oraz jej prawa głosowania z określonej liczby akcji oraz głosów lub stwierdzenia powzięcia określonej uchwały. Stwierdzenia te nie mają jednak charakteru ostatecznego i w związku z tym każdorazowo istnieje tryb ich zakwestionowania, chociaż jest on inny aniżeli poddanie sprawy pod rozstrzygnięcie zgromadzenia w drodze uchwały (np. powództwo zaskarżające uchwałę zgromadzenia zwołanego w sposób wadliwy lub wobec nieosiągnięcia wymaganego kworum lub wymaganej większości głosów, wybór komisji w celu sprawdzenia listy obecności, powództwo o ustalenie istnienia uchwały). Jak natomiast wspomniano, od każdej decyzji przewodniczącego przysługuje odwołanie, w szczególności przysługuje ono od decyzji o odebraniu prawa głosu¹¹. Przewodniczący jest bowiem jedynie pierwszym wśród równych, nie wykonuje on niejako kompetencji w pełni własnych, a jedynie decyduje w zastępstwie zgromadzenia. Skoro bowiem został wybrany przez zgromadzenie, można przyjąć założenie, że do chwili jego

---

¹¹ Odmienne J. S z w a j a (*Kodeks...*, s. 841, nb. 25), który stwierdza, że odwołanie od decyzji przewodniczącego przysługuje wówczas, gdy przewodniczący przekroczył swoje kompetencje. To jednak oznaczałoby, że jeżeli przewodniczący np. odebrał uczestnikowi głos ze względu na przekroczenie limitu długości wypowiedzi, to ponieważ działał on w ramach swoich kompetencji, zgromadzenie nie może postanowić, iż takiemu uczestnikowi zostanie umożliwione kontynuowanie wypowiedzi.

odwołania decyzje przewodniczącego w sprawach prowadzenia obrad są zgodne z wolą zgromadzenia, a ich artykułowanie przez jedną osobę, tj. przewodniczącego, jest dużo praktyczniejsze od wyrażenia woli zgromadzenia w drodze każdorazowego głosowania wszystkich uprawnionych. Przewodniczący jest więc emanacją zgromadzenia. Możliwość odwołania do zgromadzenia oznacza jednocześnie, że w każdym czasie może dojść do weryfikacji zgodności decyzji przewodniczącego z wolą zgromadzenia. W każdym przypadku, w tym w braku uwzględnienia odwołania, uczestnik może także, jeżeli przysługuje mu legitymacja procesowa, skarżyć powzięte uchwały z powołaniem na naruszenie jego prawa uczestnictwa w zgromadzeniu.

Nie ma potrzeby, aby przewodniczący czy członkowie komisji skrutacyjnej podpisywali dokumenty zawierające wyniki głosowania. Wystarczy, że przewodniczący podpisze protokół.

Przewodniczący może wydalic uczestnika z sali obrad wówczas, jeżeli nadużywa on swojego prawa do uczestnictwa w zgromadzeniu, a jest to konieczne dla kontynuowania obrad¹². Chodzi o skrajne przypadki, których jednak nie można wykluczyć.

Przewodniczący, w ramach kierownictwa obrad, może zarządzać przerwy techniczne¹³, które, po pierwsze, mogą wynikać tylko z przyczyn technicznych, np. konieczności przygotowania kart do głosowania lub sformułowania projektu uchwały na piśmie, oraz, po drugie, trwają jedynie tak długo, jak wymagają tego takie przyczyny. Ogłoszenie przerwy technicznej jest więc jedynie informacją, że przez określony czas zgromadzenie nie będzie obradować, czyli nie będą przedstawiane projekty uchwał, nie będzie prowadzona dyskusja ani nie będą miały miejsca głosowania, w związku z czym uczestnicy mogą opuścić miejsce obrad bez uszczerbku dla swojej aktywności na zgromadzeniu. Chodzi więc wyłącznie o uniknięcie zbędnego przykuwania uczestników do sali obrad. Przerwy niewynikające z przyczyn technicznych, czyli mające miejsce

---

¹² W sprawie głosów odmiennych patrz szerzej J. S z w a j a, *Kodeks...*, s. 842, nb. 9.

¹³ Odmiennie J. S z w a j a (*Kodeks...*, s. 842, nb. 28), który wiąże przerwę techniczną z jej długością. Moim zdaniem przerwa wynikająca np. z awarii elektryczności, uniemożliwiająca dalsze prowadzenie obrad będzie przerwą techniczną, nawet jeżeli potrwa ona cały dzień. Przerwanie obrad zgromadzenia jest wtedy okolicznością obiektywną i trudno, aby była ona przedmiotem głosowania.

wówczas, kiedy obrady z technicznego punktu widzenia mogłyby trwać dalej, są zarządzane wyłącznie przez zgromadzenie w trybie art. 408 § 2 k.s.h. Dotyczy to, moim zdaniem, nawet przerwy na obiad lub na odpoczynek. Nie wyklucza to zarządzenia takiej przerwy na wniosek przewodniczącego przez aklamację. Powyższa interpretacja pozwala odróżnić przerwę techniczną od przerwy, o której mowa w art. 408 § 2 k.s.h., której zarządzenie zostało pozostawione do kompetencji zgromadzenia.

Zgodnie z art. 408 § 2 k.s.h. walne zgromadzenie może zarządzać przerwę w obradach większością dwóch trzecich głosów. W braku odpowiedniego przepisu w spółce z o.o. wymagana będzie jedynie większość bezwzględna, przy czym analogicznie należy taką kompetencję przyznać zgromadzeniu wspólników, a nie przewodniczącemu. W spółce akcyjnej łącznie przerwy nie mogą trwać dłużej niż trzydzieści dni. Dni liczone są tutaj bez zachowania ciągłości. Ponieważ zgodnie z art. 111 kodeksu cywilnego w zw. z art. 2 k.s.h. najkrótszą jednostką czasu, jaką posługuje się ustawodawca, jest doba, przerwy liczą się tylko, jeżeli pomiędzy dniami obrad występuje co najmniej jeden dzień przerwy. Do długości przerw nie należy liczyć długości przerw technicznych. Zarządzenie przerwy przekraczającej ustawowy limit jest bezskuteczne i nie prowadzi do zamknięcia obrad w danym dniu. Tylko taka interpretacja właściwie chroni mniejszość przed nadużywaniem instytucji przerwy w zgromadzeniu. Brak jest podobnego ograniczenia w przypadku spółki z o.o.

Zgromadzenie po przerwie jest tym samym zgromadzeniem, co wcześniej. W szczególności brak jest konieczności aktualizacji po przerwie listy obecności, ponieważ osoby dopuszczone wcześniej do uczestnictwa w obradach, pozostają dopuszczone do udziału także po przerwie. Aktualizacja taka może być jednak wskazana, pozwalając na ustalenie liczby akcji i głosów reprezentowanych na zgromadzeniu, jeżeli ma to znaczenie dla powzięcia uchwał znajdujących się w porządku obrad¹⁴. Przewodniczący cały czas, niezależnie od ewentualnych przerw, powinien również czuwać nad składem listy obecności, usuwając z niej te osoby, które utraciły prawo uczestnictwa w zgromadzeniu, np. w wyniku odebrania

---

¹⁴ Podobnie J. Szwaja, *Kodeks...*, s. 833, nb. 17.

dokumentów posiadanych przez siebie akcji na okaziciela. Obrady po przerwie wznawia przewodniczący, a w razie jego nieobecności może to uczynić każdy uczestnik na tych samych zasadach, jakie mają zastosowanie do otwarcia zgromadzenia.

8. Zamknięcie obrad

Zamknięcia obrad dokonuje przewodniczący. Przewodniczący może skutecznie zamknąć obrady jedynie po wyczerpaniu porządku obrad. Zamknięcie obrad ma to znaczenie, że wszelkie późniejsze czynności nie są czynnościami dokonanymi na zgromadzeniu. Nie jest możliwe wznowienie zamkniętych obrad¹⁵. Zamknięcie obrad jest czynnością porządkową, która nie musi zostać zapowiedziana w porządku obrad.

---

¹⁵ Tak też J. Szwaja, *Kodeks...*, s. 845, nb. 39.